

N:o 13.

Af herr **Sjöcrona**, om anslag för fullbordande af restaurationsarbetet å Skara domkyrka.

I underdånig skrifvelse den 25 september 1891, hvaraf afskrift bifogas, har domkapitlet i Skara, under förmälan att arbeten, hvilka återstode att utföra vid domkyrkan i Skara, innan hennes pågående restaurering kunde fullbordas, kräfd en kostnad af omkring 202,000 kronor, hvaraf vore att påräkna 82,000 kronor af befintliga medel och 20,000 kronor af församlingen, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes för betäckande af återstoden, 100,000 kronor, dels meddela domkapitlet tillstånd att för domkyrkans räkning upptaga ett amorteringslån af 25,000 kronor med en återbetalningstid af trettio år, dels till Riksdagen göra nådig framställning om beviljande för ändamålet af ytterligare 75,000 kronor.

Vid föredragning häraf den 31 sistlidne december har Kongl. Maj:t funnit nådig proposition i ämnet icke böra till Riksdagen aflåtas samt vid sådant förhållande pröfvat den gjorda ansökningen i fråga om upptagande af ett amorteringslån icke heller böra till någon åtgärd föranleda.

Anledningen, hvarför Kongl. Maj:t funnit att nådig proposition i ämnet icke borde aflåtas, torde vara att söka deri att 1885 års Riksdag vid beviljande af anslag, 250,000 kronor, för restaureringen fäst det vilkor, att restaureringsarbetet utan vidare anslag af statsmedel blefve fullbordadt. Härvid bör emellertid uppmärksammas, att genom nämnda vilkor icke blifvit bestämdt, det någon viss person, kommun eller korporation skulle tillförbindas att på eget äfventyr åtaga sig utföra arbetet, hvilket varit af beskaffenhet att omöjligen kunna på entreprenad upplåtas. Vid sådant förhållande lärer väl detta vilkor i sjelfva verket icke kunna betraktas annorlunda än som ett af Riksdagen bestämdt uttaladt förbehåll, att all möjlig omsorg skulle iakttagas vid de beviljade medlens användande, så att det ändamål, hvarför anslaget beviljats, måtte kunna fullständigt uppnås. Men om än åt vilkorets innebörd skulle kunna gifvas en annan tolkning, lärer väl i allt fall Riksdagen sjelf vara oförhindrad att, då talande och fullgiltiga skäl dertill förefinnas, fatta beslut oberoende af samma vilkor.

Då nu domkapitlet vitsordat, hvad ock torde vara allmänt känt, att arbetet blifvit utfördt med synnerlig omsorg och med iakttagande af all möjlig sparsamhet; då vidare af domkapitlets skrifvelse inhemtas, att

den ifrågavarande bristen uppstått till följd deraf att dels för byggnadens bestånd oundgängligen nödiga arbeten förekommit, hvilka vid kostnadsförslagets upprättande icke tagits och ej heller kunnat tagas i beräkning, dels ock, med nådigt tillstånd, måst utföras arbeten, hvilka icke kunnat utslutas, så vida det med redan beviljade anslaget åsyftade ändamål skulle vinnas; och då så väl genom användande af kyrkans egna medel som ock i öfrigt inom orten gjorts och göras de uppoffringar för ändamålet, som skäligen kunna ifrågasättas; så torde det icke anses förmätet, om jag vågar hoppas, att Riksdagen skall finnas villig ytterligare räcka en hjälpsam hand åt det fosterländska företagens utförande.

Skara domkyrka är utan tvifvel ett af landets mest märkliga minnen af forntida byggnadskonst, och det lärer icke kunna af någon med fog bestridas, att, om restaurationsarbetet får fullbordas enligt den fastställda planen, kyrkan kommer att blifva icke blott till gagn för staden och stiftet utan till verklig heder för svenska folket och dess ombud.

På grund häraf och under åberopande af hvad domkapitlet i sin underdåniga skrifvelse anført, tillåter jag mig härigenom vördsamt föreslå,

att Riksdagen må för fullbordande af restaurationsarbetet å Skara domkyrka bevilja ett extra anslag till belopp af 75,000 kronor.

Stockholm den 29 januari 1892.

C. A. Sjöcrona.

Bilaga.

Afskrift.

Till Konungen.

I skrifvelse till konsistorium af den 4 innevarande månad har den af konsistorium för Skara domkyrkas restauration tillsatta byggnadskomité — med bifogande af åtskilliga handlingar, hvilka utvisa *dels* att de arbeten,

som ännu återstå att utföra vid domkyrkan, kräfva en kostnad af omkring 202,000 kronor, under det att de medel, som äro eller med säkerhet blifva för arbetet disponibla, endast uppgå till omkring 82,000 kronor, dels att Skara domkyrkoförsamling efter framställning af komitén på kyrkostämman den 2 innevarande månad beslutit att utöfver de 10,000 kronor, som förut af församlingen anslagits till domkyrkans restauration, ytterligare till ändamålet bidraga med 20,000 kronor, om den summa af 100,000 kronor, som enligt domkyrkokomiténs kostnadsförslag derutöfver erfordrades, annorstädes ifrån erhöles — hos konsistorium anhållit, att konsistorium måtte vidtaga åtgärder för att anskaffa de medel, som sålunda, för byggnadsarbetets fullbordande vore ytterligare behöfliga, eller 100,000 kronor.

Med anledning af denna skrifvelse har konsistorium först tagit i öfvervägande, huruvida och till hvilket belopp ett lån för domkyrkans räkning skulle kunna för ändamålet upptagas, och har konsistorium dervid kommit till det resultat, att ett lån å 25,000 kronor skulle kunna af domkyrkan bäras, under förutsättning att det erhöles mot 4 procent årlig ränta och med en återbetalningstid af 30 år. Då domkyrkans årliga inkomster i medeltal för de 5 sista åren uppgått till 3,615 kronor 28 öre och dess årliga utgifter i medeltal för samma tid till 834 kronor 14 öre, skulle det möjligen kunna ifrågasättas, att domkyrkan kunde upptaga ett lån till ännu högre belopp. Konsistorium kan dock icke anse detta rådligt, för så vidt domkyrkan skulle med säkerhet kunna bestrida de utgifter, som åligga henne. Det torde nemligen ligga i sakens natur, att domkyrkan, sedan den blifvit färdigbyggd, skall komma att erfordra då och då återkommande kostnader för underhåll och reparationer, om den skall kunna vidmagthållas i det goda och prydliga skick, som är densamma värdigt. Vidare synes den möjligheten böra tagas i betraktande, att domkyrkans utgifter äfven för andra ändamål kunna komma att ökas under den närmaste tiden. Särskildt må i sådant hänseende framhållas, att den s. k. domkyrkokotomten, som det åligger domkyrkan att underhålla, inom kort torde tarfva en omfattande reparation, samt att en betydligt ökad utgift för beredande af lokal till domkapitlets expedition och sessioner sannolikt skulle blifva nödvändig, om de rum, hvilka för närvarande äro för ändamålet förhyrda i bibliotekshuset, skulle, såsom ej omöjligt synes, komma att för bibliotekets egna behof tagas i anspråk.

Under förutsättning att nådigt tillstånd erhöles till upptagande af ett lån för Skara domkyrkas räkning å 25,000 kronor, skulle alltså en brist af 75,000 kronor återstå i de för restaurationsarbetet erforderliga medlen. Till fyllande af denna brist har konsistorium icke funnit annan utväg än att vända sig till Eders Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, det täcktes

Eders Kongl. Maj:t göra framställning till närmast sammanträdande Riksdag om beviljande af ett anslag af statsmedel till nämnda belopp af 75,000 kronor; och får konsistorium till stöd för denna sin anhållan i underdånighet anföra följande:

Sedan Riksdagen år 1885 beviljat ett anslag af 250,000 kronor till restauration af Skara domkyrka, hufvudsakligen i enlighet med af öfverintendenten H. Zettervall uppgjord plan, dock med vilkor att restaureringsarbetet blefve utan vidare anslag af statsmedel fullbordadt, och sedan Eders Kongl. Maj:t med anledning häraf i nådig skrifvelse till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län och domkapitlet i Skara den 5 juni 1885 anbefalt konsistorium afgifva underdånigt utlåtande, huruvida hinder mötte att under det af Riksdagen bestämda villkor utföra restaurationsarbetet, så har konsistorium i underdånig skrifvelse den 23 september 1885 afgifvit det utlåtande, att konsistorium ansåge hinder härför icke möta; och har konsistorium dervid såsom det hufvudsakligaste skälet för denna sin åsigt åberopat, att domkyrkans egna tillgångar, sammanlagda med det af Riksdagen beviljade anslag, inom den tid, som för restaureringsarbetets fullbordande vore erforderlig, komme att betydligt öferskjuta den enligt kostnadsförslaget beräknade summan af 370,000 kronor.

Domkyrkans egna tillgångar uppgingo nemligen då till 90,101 kronor och beräknades komma att under arbetets fortgång genom räntor och andra inkomster stiga till omkring 140,000 kronor.

Ehuru all möjlig omtanke och sparsamhet blifvit vid arbetet iakttagna, hvarom konsistorium genom att följa arbetets gång haft tillfälle att förvissa sig, och hvarom jemväl af öfverintendenten Zettervall, enligt bifogade utdrag af domkyrkokomiténs protokoll af den 12 innevarande månad afgifvits vitsord, har det likväl visat sig omöjligt att utföra arbetet för den beräknade kostnadssumman. Såsom framgår af bilagda af arbetschefen vid byggnadsarbetet L. E. Pettersson uppgjorda beräkning, hafva de hittills utförda arbeten, hvilka icke kunnat på förhand beräknas och alltså icke varit i kostnadsförslaget upptagna, erfordrat en kostnad af icke mindre än 109,007 kronor 50 öre.

Af denna utgiftssumma har större delen — 63,330 kronor 50 öre — föranledts deraf, att kyrkan under arbetets fortgång befunnits vara genom brand och tidens averkan betydligt mera förstörd än man haft anledning att antaga, innan rifning verkstälts i murar och pelare; hvaraf blifvit en följd, att en langt mindre del af kyrkan kunnat bibehållas eller användas som materialier till nybyggnaden, än man vid kostnadsförslagets uppgörande beräknat. De oförutsedda arbeten, som härigenom nödvändiggjorts och till hvilka sistnämnda kostnadssumma åtgått, hafva

bestått dels i ommurning af grundmurar, sockelmuren och kyrkans inre pelare, dels i ombyggnad af det södra tornets öfre del med ny sten: allt arbeten, som uppenbarligen varit oundgängliga. Dessutom har, enligt samma af byggmästaren L. E. Pettersson uppgjorda beräkning, en utgift af 12,140 kronor uppkommit derigenom, att kyrkans fönster förfärdigats af sandsten och icke, såsom i kostnadsförslaget beräknats, af beton. Denna utgift har visserligen icke varit i samma mån oundgänglig som den ofvannämnda. Men då det kort efter arbetets början vid uppgörandet af kostnadsberäkningar efter då i orten gällande pris visat sig, å ena sidan att fönstren svårigen skulle kunna utföras i beton till så lagt pris som det beräknade, å andra sidan att de skulle kunna förfärdigas af sandsten för en jemförelsevis måttlig kostnad, så har byggnadskomiteén på tillstyrkan af öfverintendenten H. Zettervall bestämt sig för denna förändring med afseende på det använda materialet, hvarigenom kyrkobyggnaden i dessa delar obestriddligen betydligt vunnit så väl med hänsyn till varaktighet som ur konstnärlig synpunkt. Slutligen har, enligt samma af byggmästaren L. E. Pettersson uppgjorda beräkning, en ökad utgift af 33,537 kronor framkallats deraf, att, sedan öfverintendenten H. Zettervall i anledning af under arbetet gjorda upptäckter af äldre arkitekturdelar framställt förslag om vissa förändringar i den fastställda byggnadsplanen, i syfte att bringa kyrkobyggnaden i närmare öfverensstämmelse med dess forna utseende, konsistorium sökt och genom nådigt bref till öfverintendentsembetet af den 8 februari 1889 erhållit tillstånd till vidtagande af dessa förändringar, af hvilka den mest betydande varit den, som afsett anbringande af s. k. tréforier i kyrkans inre; och torde konsistorium icke behöfva vidare utveckla, hvad konsistorium redan i sin underdåniga skrifvelse af den 12 december 1888 framhållit, att det icke skulle hafva kunnat försvaras, om man underlåtit att återgifva kyrkan en prydnad af högt konstnärligt värde, hvilken man funnit den en gång hafva egt, helst återställandet så vidt möjligt i dess forna skick af ett uråldrigt minnesmärke af byggnadskonst måste hafva varit ett hufvudsyfte för Riksdagen, då den beviljade sitt anslag till domkyrkan. I betraktande af den kostnad, som nu omnämnda, ej beräknade arbeten erfordrat, torde det få anses gifvet, att, derest icke dessa arbeten ifrågakommit, restaureringen skulle kunnat fullbordas, utan att ytterligare anslag af statsmedel behöft begäras.

Liksom konsistorium således anser, att ingenting blifvit försummadt för att inskränka kostnaderna, för så vidt sadant med arbetets ändamål varit förenligt, så anser konsistorium också, att ingenting blifvit uraktlåtet för att så vidt möjligt astadkomma de erforderliga medel utan påkallande af statens hjälp.

Efter det den insamling af frivilliga bidrag, som blifvit satt i gång af den år 1878 stiftade »Förening för medverkan till Skara domkyrkas återställande», sedan dess oafbrutet fortgått, och detta jemväl efter det Riksdagen beviljat sitt anslag, så har nämnda förening i september sistlidet år, då det redan kunde förutses, att de disponibla medlen skulle visa sig otillräckliga, utfärdat ett förnyadt upprop till allmänheten med uppmaning att med anledning af den hotande bristen bidraga till domkyrkorestaurationen förmedelst frivilliga gåfvor. Det belopp, som till följd af detta upprop influtit, har nu, sedan tiden för teckningslistornas återsändande tilländagått, visat sig utgöra 11,365 kronor. Att hvad som kan ytterligare på denna väg åstadkommas, skall uppgå till något afsevärdt belopp, synes man icke hafva någon anledning att hoppas, då föreningen vidtagit alla de åtgärder, som stått den till buds, för främjandet af insamlingen.

Derjemte har, såsom redan är sagdt, domkyrkobyggnadskommittén nyligen hos Skara domkyrkoförsamling gjort hemställan om ytterligare anslag till restaurationsarbetet, med anledning hvaraf församlingen beslutit att utöfver de 10,000 kronor, hvilka af den förut till restaureringsarbetet anslagits, dertill ytterligare bidraga med 20,000 kronor, under den förutsättning som ofvan är nämnd. För att emellertid rätt uppskatta de uppföringar, som församlingen underkastat sig för domkyrkans restaurering, torde man jemväl böra taga hänsyn till de penningebidrag, som från enskilda medlemmar af densamma influtit för ändamålet. Enligt af kassaförvaltaren i »Föreningen för medverkan till Skara domkyrkas återställande», domkyrkosysslomannen A. H. Tengstrand lemnad uppgift, har föreningen, under de år den verkat, insamlat bidrag till ett belopp af 5,253 kronor ensamt inom nämnda församling. Äfven förtjenar nämnas, att allt sedan sistlidne april månad en insamling pågått inom församlingen i syfte att åstadkomma värdiga paramenta för domkyrkan, och att denna insamling redan inbragt mellan 1,200 och 1,300 kronor. Domkyrkoförsamlingens ringa folkmängd och tillgångar och deraf härflytande mycket begränsade förmåga att till restaurationskostnadernas betäckande bidraga, framgår af följande förhållanden: Skara stad hade år 1890 en mantalsskrifven folkmängd af 808 män och 1,156 qvinnor, bevillningen uppgick under samma år för fast egendom till 1,467 kronor 88 öre, för inkomst till 5,588 kronor 96 öre, tillgångarne utgjorde den 31 december 1890 568,469 kronor 96 öre, deri inberäknade 176,000 kronor i icke räntebärande jernvägsaktier, skulderna utgjorde vid samma tid 287,330 kronor, Skara landsförsamling hade år 1890 en mantalsskrifven befolkning af 110 män, 117 qvinnor, bevillningen uppgick under samma år för fast egendom till 74 kronor 13 öre, för inkomst till 99 kronor 76 öre. Då församlingens ekonomiska till-

gångar äro så begränsade, som af anförda uppgifter framgår, synes man icke billigtvis kunna ifrågasätta, att församlingen skall kunna göra ytterligare uppoffringar för restaureringen af domkyrkan, i afseende på hvilken den icke har någon byggnads- eller underhållsskyldighet.

Under sådana förhållanden synes oundvikligt, att domkyrkan skall, sedan återställningsarbetet å densamma blifvit fördt nära målet, komma att stå ofärdig i oberäkneligt lång tid, derest icke staten å nyo räcker hjälpsam hand till verkets fullbordande.

Med åberopande af dessa skäl och med bifogande af de handlingar, som till konsistorium från domkyrkobyggnadskomitén öfversänts, nemligen dels kostnadsförslag öfver återstående arbeten vid Skara domkyrka, beräknadt från den 1 september 1891, uppgjort af byggmästaren L. E. Pettersson, dels redogörelse för befintliga och påräkneliga tillgångar för restaurationsarbetet å Skara domkyrka den 19 augusti 1891 af domkyrkosysslomannen A. H. Tengstrand, dels prisskilnadsförslag öfver de arbeten vid Skara domkyrka, som icke kunnat på förhand beräknas och således icke i kostnadsförslaget upptagits, upprättadt af byggmästaren L. E. Pettersson, dels berättelse öfver dittills verkställda arbeten vid Skara domkyrka af byggmästaren L. E. Pettersson, dels utdrag af protokollet vid kyrkostämman med Skara domkyrkoförsamling den 2 september 1891, dels utdrag af protokollet vid sammanträde med den för Skara domkyrkas restauration tillsatta byggnadskomité den 12 september 1891, får konsistorium i underdanighet anhålla, det tacktes Eders Kongl. Maj:t

dels meddela nådigt tillstånd dertill, att för Skara domkyrkas räkning må för fullbordandet af restaureringsarbetet å domkyrkan upptagas ett amorteringslån å 25,000 kronor med en återbetalningstid af 30 år, dels till näst sammanträdande Riksdag göra nådig framställning om beviljande af ett anslag för samma ändamål af 75,000 kronor.

Likheten med det i konsistorii expedition förvarade concept intygar

ex officio

A. P. Trybom.